

---

jiří rak

HISTORICKÁ PRÁCE ZIKMUNDA WINTRA

v kontextu
českého národního dějepisectví
19. století

Budiž mi dovoleno zahájit poněkud banálním konstatováním, které má jistě na jazyku snad každý z vás, totiž tím, že historiografické i beletristické dílo Zikmunda Wintra má v kontextu české kultury zvláštní, poněkud ojedinělé postavení. Z dalších příspěvků, které zazní na našem setkání se samozřejmě ještě dozvíme mnohé o konkrétních případech jeho přijetí kladného, rozpačitého či přímo odmítavého, i o důvodech takovýchto přístupů. Především referát kolegy Čorneje poukáže na metodické rozdíly mezi Wintrem a vědecky nejnávštějnější skupinou tehdejší české historické vědy, označovanou jako Gollova škola.

Protože není mou ctížádostí přinášet do Athén další sovy, dovolte mi podívat se na Wintrovu historickou práci z jiné perspektivy, která, jak věřím, umožní lépe pochopit rozpaky, které vzbuzovala. Chtěl bych se totiž zaměřit na funkci, kterou česká společnost 19. století historické vědě připisovala a kterou ona sama ochotně plnila. Doufám, že se tak podaří osvětlit pozadí, na němž k recepci Wintrova díla docházelo. Tolik úvodem, na omluvu, že v tomto povídání uslyšíte spíše jména jiná, než právě jméno Zikmunda Wintra.

Hlavní úlohou historických reminiscencí byla od samých počátků českého národního hnutí především jejich funkce národotvorná. „Že dějiny, řeč a literatura ten nejdražší poklad jsou, který jsme po předcích zdědili, že chováním a vzděláváním jich národnost naše sama nejlépe se chová a vzdělává, o tom nepochybuje jistě žádný vlastenec“, napsal František

Palacký již do prvního ročníku muzejního časopisu roku 1827.¹ Prvotní funkce historiografie v české národní společnosti byla tedy uvědomovací. Díky poznání činů slavných předků měli nehodní potomci odhodit předsudky, přestat se stydět za svůj český původ a zapojit se do uvědomělé národní práce. Národně agitační úloha byla však, stejně jako v ostatních evropských zemích, poměrně brzy vystřídána rolí již vysloveně politickou, minulost měla dávat příklady pro současné jednání a historická fakta sloužila jako argumentace v aktuálních nacionálně politických zápasech.²

Ve čtyřicátých letech minulého století to byla především polemika s německými a německy orientovanými rakouskými liberály, kteří se stavěli do role vůdčích představitelů středoevropské svobodomyšlnosti a Čechům předhazovali jejich údajnou reakčnost, spojenectví s rakouským císařským státem („evropskou Čínou“) a neschopnost vytvořit vlastními silami moderní, na liberálních základech vybudovaný státní útvar. Nejotevřeněji vyjadřoval tyto názory tiskový orgán levicového severoněmeckého liberalismu *Neue Rheinische Zeitung*, který dělil středoevropské národy na pokrokové a reakční (do této skupiny spadaly jednoznačně Češi) a kromě historických národů („Nationen“), kam ze Slovanů řadil snad jedině ještě Poláky, viděl v tomto prostoru pouze „geschichtslose Völker“.³

Dalším jablkem sváru byly polemiky o charakter české civilizace a vzdělanosti: německá publicistika s oblibou zdůrazňovala, že české země za svou kulturu vděčí výhradně německým vlivům a přímému působení domácích Němců. Úlohou historiografie tedy v tomto případě bylo vědecky obhájit českou existenci jako existenci historického národa s velkou a kontinuální státně politickou tradicí, prokázat domácí slovanské kořeny české vzdělanosti a zdůraznit českou úlohu na cestě evropského lidstva ke svobodě. Postupem času pak stále větší aktuálností nabývalo také акцен-

1 F. Palacký: Slovo k vlastencům od redaktora, *Časopis Společnosti Vlastenského muzeum v Čechách* 1, 1827, sv. IV., s. 145–152. Zde citováno podle F. Palacký: *Radhost. Sběrka spisů drobných z oboru řeči a literatury české, krásovědy, historie a politiky* I, Praha 1871, s. 6.

2 Viz J. Werstadt: *Politické dějepisectví XIX. století a jeho čeští představitelé. Kapitola z ideového vývoje moderní české historiografie*, zvl. otisk z *Českého časopisu historického*, Praha 1920.

3 Viz R. Rosdolsky: Friedrich Engels und das Problem der „Geschichtslosen Völker“. (Die Nationalitätenfrage in der Revolution 1848/49 im Lichte der *Neuen Rheinischen Zeitung*), *Archiv für Sozialgeschichte* IV, 1964, s. 87–282.

tování autochtonnosti českého, t.j. slovanského obyvatelstva v zemi; to ono vytvořilo středověký český stát, v němž se Němci začali ve větší míře usazovat až během 13. století na pozvání velkých přemyslovských králů. Českému elementu tedy patří právo „prvorozenosti“ a jako takový je také jedině on politickým subjektem v zemi a vlastním nositelem české státnosti.

Všechny tyto úkoly splnilo zakladatelské dílo Františka Palackého a autor si byl svého poslání plně vědom. Již v předmluvě k prvnímu svazku českého vydání *Dějiny* čteme historikovo známé vyznání z vřelé snahy posloužit „milovanému národu svému věrným obrazem minulosti jeho, ve kterémžtoby jako v zrcadle poznal sebe sám a spatmoval se v tom, čeho mu potřebí jest /.../“, uvědomit se v tom, „čím jest a čím býti má“.⁴

Palackého historická koncepce i její smysl je dostatečně známá. Národ se měl poznáním dějin zbavit možných pocitů malosti, měl poznat, že jeho údělem je „stýkání a potýkání“ se s německým živlem a uvědomit si, že Češi v tomto odvěkém sporu reprezentují ideje svobody a humanity, slovem, právě ty principy, o jejichž prosazení usilovala liberální a demokratická hnutí evropských národů první poloviny minulého věku. „/.../ ne bez hrdého pocitu porozumí potomek, že po čem i největší a nejvzdělanější národové našeho věku nevždy zdárně se snaží a baží, předkové jeho slovanští chovali a hájili odjakživa mezi sebou: obecnou všech zemců svobodu, rovnoství před zákonem a právem, vrchní vládu i dědičnou i svolenou spolu a na sněmích odpovědnou, svobodné volení ouřadů místních i zástupnictva národního, a jiné podobné řády, až i chválenou všech svobod obecných záštitu, soudy porotců.“⁵ Také první kontakty slovanských obyvatel Čech s vyšší vzdělaností, s křesťanstvím, které sice přicházelo z Německa, se odehrály na bázi dobrovolnosti, Kristova víra nebyla do Čech násilně vnesena, ale naopak Češi sami si křest vyžádali. Stejně jako s křesťanstvím se to pak mělo i s dalšími kulturními a civilizačními podněty. Slovanští Čechové vytvořili vlastní vzdělanost vysoké úrovně, z Německa pouze dobrovolně přijímali to, co považovali za dobré. Díky těsnému styku s německým prostředím si však Čechové zároveň, aniž by mu podlehl, osvojili pokroky evropské osvěty a dějiny jim tak (stejně jako jejich geografická poloha) přičky významný úkol: „sloužiti za most mezi

4 F. Palacký: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě* I, Praha 1930, s. 3 a 6.

5 Tamtéž, s. 18.

Němectvem a Slovanstvem, mezi východem a západem v Evropě vůbec“.⁶ Rozhodujícím faktorem však zůstávala vrozená česká demokratičnost a svobodomilovnost. Slované byli národem „pokojným a rolnickým“, Němci naopak proti tomu „národ válečný a výbojný“.⁷ Válečnický charakter německého etnika s sebou samozřejmě nesl i hierarchické společenské uspořádání; bylo to tedy právě ono, které vytvořilo feudalismus, hlavního protivníka evropských liberálů. Německé vlivy v Čechách rozbily původní rovnost politickou i rovnost před zákonem a přinesly různé právo pro jednotlivé stavy, zničily osobní svobodu většiny obyvatelstva a zavedly do země poddanství. Současné liberální snažení tedy vlastně není ničím jiným než návratem k původnímu stavu. „Podobá se paradoxii, a předce pravdivá jest sada ta, že jako u většiny dnešních kmenů slovanských starogermánské soustavy a řády ouhrnkem vzaté zakořenily se již od několika století, tak naproti tomu staroslovanský způsob politie s malými výminkami jest právě ten, po kterémž za našeho věku nejvalněji touží národové nejen germánské, ale i románští.“⁸

Proti soudobým německým snahám o začlenění Čechů do rámce jednotného německého politického národa, které argumentovaly odvěkou českou příslušností do rámce svaté říše římské, staví Palacký koncepci pouze volného, jen na osobním závazku panovníka založeného svazku.

Vrcholem středověkých českých dějin je Palackému husitství, neboť tehdy se český národ postavil na obranu svých starých demokratických svobod, zároveň ale, a to je nejpodstatnější, svým vítězným bojem proti cisařství i papežství, tedy mocnostem reprezentujícím feudální pořádky, posloužil celému lidstvu. Právě jemu bylo prozřetelností určeno „probořiti středověké ouzké ohrady jistoty a přesvědčení /.../ pomáhal' otevřiti duchu lidskému nekonečnou dráhu pokroku, a osobiti jemu s větší svobodou také vyšší důstojenství“.⁹ Příznačné ovšem je, že v tomto zápase se ideové hledisko ztotožnilo s nacionálním, stoupenci pokroku byli totiž jenom Češi, zatímco Němci, domácí i zahraniční se postavili na stranu zpátečnickou. Už jenom samotné husitství by tedy stačilo k pojištění čestného místa

6 Tamtéž, s. 17.

7 Tamtéž, s. 104.

8 Tamtéž.

9 Tamtéž, III, s. 167.

českého národa v evropských dějinách a opravňuje i současné české požadavky. „Či mní-li kdo, že stalo se jen náhodou a měloby lehce váženo býti, že za naší doby kupříkladu hierarchie římská již nasazuje více panovníků světských dle libosti s trůnů jejich, že nerozpisuje válek krvavých pod znamením svatého kříže, že nedává pálti kacířů, neprodává odpustků, nesvatokupčí veřejně a nedopouští se i jiných nepříslušností, jichžto výčet více nevhodným byl by, nežli nesnadným?“¹⁰

Ve stejném duchu v předbřeznovém období Palackému sekundovala většina tehdejších českých historiků a jejich teze byly publicisticky rozvíjeny a popularizovány. Připomeňme jako jeden příklad za všechny článek Palackého žáka a pozdějšího ideového odpůrce Václava Vladivoje Tomka o česko – německém poměru ve středověku. Tomek zde důsledně hájí domácí slovanské kořeny české vzdělanosti a zdůrazňuje, že „všechn německý vplyv v Čechách po všecky ty časy jen zevnějších poměrů se dotýkal. Jemu scházely všecky hlubší duchovní směry, kterými by se byl do nejvnitřnějšího života českého mnohem bezpečněji a stáleji zakotvil, než těmi více násilnými prostředky, kterými nejprvé uveden byl“.¹¹

Národně obranné tendence byly tedy hlavním smyslem českého historického spisování, v bouřlivých událostech let 1848–1849 pak historická argumentace vstoupila i do politických projevů. (Připomeňme jen nejznámější: Palackého dopis do Frankfurtu,¹² manifest Slovanského sjezdu evropským národům¹³ i politické agitace a propagandy.¹⁴ Česká demokracie a německý feudalismus, osud Polabských Slovanů jako varování před německými sliby svobody – to byly hlavní argumenty, které proti sobě ve vzájemných polemikách užívali liberálové i radikální demokraté. Revoluční rok je také dobou, která dala vzniknout i doslova politickým pamfletům, tvářícím se jako historické práce.¹⁵

Padesátá léta, období bachovského neoabsolutismu, sice nebyla příznivá rozvíjení ideologie českých dějin v Palackého duchu, zemský histo-

10 Tamtéž, s. 166.

11 V. V. Tomek: Česká a německá národnost v Praze až do začátku 15. století, *Časopis Českého muzeum* 15, 1845, s. 231.

12 F. Palacký: *Radhost* III, Praha 1873, s. 10–17.

13 Tamtéž, s. 34–37.

14 Srov. např. antologii *Letáky z roku 1848*, ed. M. Novotný, Praha 1948.

riograf se stáhl do ústraní a pole do značné míry ovládli jeho ideoví a političtí odpůrci, historie ale i nadále zůstávala v pravém slova smyslu věcí veřejnou. Vycházely polemické spisy Helfertovy,¹⁶ zpochybňující význam husitství, zdůrazněný Palackým, případně akcentující jeho negativní důsledky nebo redukující husitský zápas jen na projev českého nacionálního zájmu vůči Němcům.

Někdejší Palackého žák a protežé Václav Vladivoj Tomek psal tehdy do muzejního časopisu obrany habsburského absolutismu i pobělohorské rekatolizace.¹⁷ V některých ohledech ale i Palackého čeští antipodi pokračovali v intencích svého učitele v obraně českého národně politického stanoviska. Za zmínku zde stojí Tomkova koncepce „synchronické metody při dějepise rakouském“,¹⁸ polemizující s centralistickou tzv. „Stamm-landtheorie“, podle níž se podunajská monarchie vytvořila připojením jednotlivých zemí k vlastnímu rakouskému jádru habsburského panství. Český konzervatívec proti tomu obhajoval koncepci organického a dobrovolného spojení samostatných politických útvarů do vyššího nadstátního celku, aniž by tím zanikla jejich politická subjektivita. S obdobou vehemencí hájil Tomek také ideu jen velice volného svazku českého státu se středověkou říší. Konstatuje v této souvislosti svrchovanost českého panovníka, který se pouze dobrovolně a ve smlouvami jasně stanovených případech podřizoval rozhodnutím římských císařů; zdůrazňuje, že co neměl císař smluvně pojištěno, to mu v Čechách nenáleželo (hlavně panovnícké regály, nemohl volně žádat českou vojenskou pomoc, nebyl odvolací soudní instancí atd.). S jasnou aktualizací tendencí pak dodává, že „Proti této jasné právní zásadě jednali časem císařové němečtí a jednají posud

15 Viz např. E. Arnold: *Děje husitů se zvláštním zřetelom na Jana Žižku*, Praha 1848; nově in E. Arnold: *Sebrané spisy*, ed. V. Osvald, Praha 1954, s. 110–258; A. Vysokomyšský: *Početi roku 1620 a sledí jeho čili řádění jezuitů v Čechách a na Moravě*, Litoměřice 1849.

16 J. A. Helfert: *Mistr Jan Hus aneb počátkové církevního rozdvojení v Čechách*, Praha 1857.

17 Viz především V. V. Tomek: O nepokojích stavovských v zemích mocnářství rakouského za panování Rudolfa II. a Matyáše (mezi léty 1594–1614), *Časopis Českého muzea* 28, 1854, s. 240–266, 319–364, 580–613; *Časopis Muzea Království českého* (dále ČČM) 29, 1855, s. 241–272, 384–410; ČČM 30, 1856, 63–100, 18–57, 112–147.

18 V. V. Tomek, O synchronické metodě při dějepise rakouském, ČČM 28, 1854, s. 375–406.

mnozí učenci němečtí, vydávající Čechy za léno německé říše /.../.¹⁹ Bez ohledu na rozdílné tendence tedy i nadále zůstává historiografie polem, na němž jsou kromě ryze odborných řešení i politické problémy.

Toto konstatování platí samozřejmě i pro dobu po vydání říjnového diplomu a obnovení rakouské ústavnosti. Znovuzavedení občanských svobod v prvé řadě umožnilo institucionalizaci tradičních česko – německých historických polemik. Reprezentativním orgánem německých historiků se stal Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen založený roku 1862²⁰ a jeho tiskový orgán *Mitteilungen des Vereins /.../*. Z padesátých let ještě doznívala polemika o význam husitství v českých dějinách,²¹ na obzoru se už ale rýsovaly konflikty nové.

Dalším charakteristickým rysem české dějepisné práce po obnovení ústavnosti v šedesátých letech bylo ohromné popularizační úsilí. Autoři populárních sepsání přitom vycházejí z Palackého díla, jeho myšlenky ale většinou zkreslují, zjednodušují až vulgarizují. To se týká především obrazu historického vývoje česko-německého vztahu, kde z Palackého formulace o „stýkání a potýkání“ zbývá vlastně už jenom potýkání. České historické vědomí tak postupně přijímá koncepci odvěkého plemenného boje na život a na smrt mezi oběma etniky. A například i dějepisné spisování „pro školu i dům“ až do počátku dvacátého století hypertrofované zdůrazňuje vlastenecko propagační, pedagogickou a politickou funkci historismu. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že veřejnost plnění této úlohy od svých historiků požadovala.

Jenom namátkou cituji několik dokladů. Karel Vladislav Zap pišící svou *Českomoravskou kroniku* pod výmluvným mottem „Skutkové předků budtež chloubou i výstrahou potomkům!“ v její předmluvě vysoce apostrofuje význam dějepisných děl pro českou společnost: „Vznešený jest úkol národní kroniky, onať zajisté měla by hned po bibli státi v rodinné schránce každé domácnosti, měla by býti domácí pokladnicí, z níž by každý syn a dcera národu měli čerpati vědomosti o osudech vlasti, o činech předků, o jejich povahách, smýšlení a spůsobech života. Národní kronika má býti tudíž pramenem lásky k vlasti a k rodině, má rozněcovati jiskru svatého zápalu, ježž nazývám vlastenectví, kteréž člověka váže k vlasti otců a bratrů jeho.“²² Recenze *Národních listů* na *Dějepis národu českého* od Jakuba Malého z roku 1864²³ zase výslovně upozorňuje na bezprostředně politický význam historických znalostí v nastalé „konstituční éře“.²⁴ „Vy, čeští

19 V. V. Tomek: O právním poměru Čech k někdejší říši německé, *ČČM* 31, 1857, s. 363.

synové a dcery, povždy mějte před očima minulost národa našeho, z ní napájejte srdce svá mladistvá nadšením pro věci veliké a vznešené, horoucí láskou k rodné zemi, láskou ku pravdě a právu, láskou k našemu mateřskému jazyku!“, volají *Obrázkové dějiny národa českého* od Jana Dolenského ještě v devadesátých letech.²⁵ Na počátku našeho věku v široce rozšířené práci o velikánech našich dějin můžeme číst: „Jako nám sláva předků jest útěchou a hrdostí, tak utrpení jejich je nám pobídkou, abychom uvažovali o jeho příčinách. Buditi první a pobízeti k druhému – toť účel obrazů, jež obsahují listy následující /.../.“²⁶ a v podobném duchu by bylo možné ještě dlouho pokračovat.

Státoprávní orientace české politiky pak do pohledu na národní minulost a k jeho již vžitému protiněmeckému zaměření přinesla další aspekt – polemiku o tom, kdo je vlastním nositelem české státnosti. Je jasné, že dějepiscectví opět v tomto sporu připadla klíčová úloha.²⁷ Mezi českými historiky pochopitelně panovala naprostá shoda v tom, že skutečným politickým subjektem v zemi je výhradně české etnikum a domácím

20 Viz M. Neumüller: Der Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen; ein deutsch-liberale Verein (von der Gründung bis zur Jahrhundertwende), in *Vereinswesen und Geschichtspflege in den böhmischen Ländern*, ed. F. Seibt, München 1986, s. 179–208.

21 Viz K. von Höfler: *Magister Johannes Hus und der Abzug der deutschen Professoren aus Prag 1409*, Prag 1864 a odpověď F. Palackého *Die Geschichte des Husstentums und Prof. Constantin Höfler*, Prag 1868.

22 K. V Zap: *Českomoravská kronika*; cit. dle vyd. Praha 1906, s. 2.

23 J. Malý: *Dějepis národu českého*, Praha 1864.

24 *Národní listy* 1863, č. 204; zde cit podle přetisku in J. Malý: *Dějepis národu českého*.

25 J. Dolenský (pomocí prof. dra A. Rezka): *Obrázkové dějiny národa českého pro české syny a dcery*. S obrazy umělců V. Brožíka, V. Černého, F. Engelmüllera, E. Gurcka, V. rytíře Krále z Dobré vody, B. Kutiny, A. Liebschera, A. Regala, H. Schüllingra, J. Vilímka, E. Zillicha, Praha b. d., [1893], nestránkovaný úvod.

26 *Velikáni našich dějin. Obrazy životopisné a kulturní*. S obrazy umělců V. Černého, J. Filipa, F. Hetteše, V. rytíře Krále z Dobré Vody, A. Liebschera, J. Loukoty, J. Trenkwalda, J. Vilímka aj., Praha b. d. [1903], nestránkovaný úvod.

27 Viz především J. Kalousek: *České státní právo*, Praha 1892; tam i charakteristická věta: „Oč předkové bojovali v polí mečem, o to mezi potomky historikové zápasí pérem“, s. 2.

Němcům byla nadlouho přiřčena úloha vnitřního nepřítele. Český stát je líčen jako nejzápadnější bašta slovanského světa, o jejíž vyvrácení Němci od počátku dějin usilují. Český zápas o udržení vlastního národního charakteru tak splývá s úsilím o udržení státu. Toto pojetí převzal od svých českých předchůdců i francouzský historik Ernest Denis. „Budoucnost kmene českého bude plně zajištěna toliko, až tento dobude svých hranic přirozených a získá území prostírající se podle pohraničních hor, jež nešťastná politika posledních Přemyslovců vydala cizincům“,²⁸ napsal ve své syntetické práci a přesně tak vyjádřil totální nacionalizaci české (ještě pro Palackého dvojjazyčně chápané) státnosti. Od Palackého (a jeho epigonů) ale Denis převzal ztotožnění české věci s obecným pokrokem a zájmem celé Evropy. To mu umožnilo vyslovit na závěr svého díla optimistický názor, že „Čechové mohou bez přílišných obav hledět vstříc budoucnosti. Nehájí jen své věci, ale i věci Evropy a všeho lidstva a jejich pád znamenal by návrat výbojného barbarství.“²⁹

Historiografie byla prostě v Čechách 19. a počátku 20. století v plném slova smyslu „věcí veřejnou“ a na tomto chápání jejího smyslu nezměnil příliš ani prudký nástup nové, v kritické vědecké metodě vyškolené generaci. I Gollova škola přece hned v počátcích samostatné české univerzity vyvolala spor o údajné památky českého dávnověku. Politická i mravní dimenze rukopisného sporu, kterou jí vtiskl především T. G. Masaryk,³⁰ je dostatečně známa. Na tomto místě stačí konstatovat, že i v tomto případě byly historické otázky politikem v tom nejširším slova smyslu. Národ prokazoval svou emancipovanost tím, že jeho historická věda odmítla zbožné lži a svým kritismem se vyrovnala soudobým evropským požadavkům. Stojí za připomenutí, že jeden z největších obháců postavů T. G. Masaryka, Jan Herben, později vyčítal vědecké historiografii právě její rezignaci na tradiční národně politickou roli: „Dvě generace učených historiků jsou v české veřejnosti nezvěstné. Žili historikové a žijí, ale v paměti široké veřejnosti nezanechali stop.“³¹ A své tvrzení argumentoval

28 E. Denis: *Konec samostatnosti české I*, cit. dle vyd. Praha 1909, s. 447.

29 E. Denis: *Čechy po Bílé hoře II*, cit. dle vyd. Praha 1911, s. 319.

30 Srov. J. Opat: *Filozof a politik T. G. Masaryk 1882–1893. (Příspěvek k životopisu)*, Praha 1990, s. 136–191.

31 J. Herben: *Masarykova sekta a Gollova škola*, in *Spor o smysl českých dějin*, ed. M. Havelka, Praha 1995, s. 224.

tím, že v českých novinách se tito vědečtí badatelé nevyslovují například ke slavným historickým výročím!

A v této situaci Winter vystoupil se svými kulturními dějinami, naplňujícími sice vlastně slavnou Palackého devizu o psaní pravdy „padni komu padni“, ale nepoužitelnými jako zbraň v národně-politickém boji. Pro přívržence T. G. Masaryka a širší veřejnost byly jeho spisy politicky a ideologicky („mravně“, chcete-li) indiferentní, pro univerzitní školu Gollovu zase málo „vědecké“. Wintrovo dílo tak sice můžeme chápat jako jeden z dokladů dokončující se emancipace českého etnika v devadesátých letech 19. století (a v tomto případě konkrétně české historiografie), které již nepotřebuje historické „berličky“ a jehož dějepisectví se může zaměřit na své vlastní úkoly a neposluhovat aktuálním potřebám. Zároveň je jeho rozpačité přijetí dokladem přežívajících pocitů nesamozřejmosti české existence, které od všech veřejných projevů (uměleckých i vědeckých) požadují především jejich „angažovanost“ ve prospěch dobových požadavků.

Na závěr si dovolím ještě jednu poznámku. Poukazy na dnes tak hojně zdůrazňovanou skutečnost, že dějiny kulturní stojí výše než tradiční přehledy dění politického, se v české literatuře objevily právě době „zaživa pohřbených“, tedy v letech padesátých. Nebyl to nikdo jiný než literární historii zatracovaný konzervativní odpůrce generací májovců a lumírovců Jakub Malý, který psal o tom, že kulturní život je vlastním motorem dějin a doufal v příchod doby „kde kulturní život národů ve vědě historické první zaujme místo, a život politický slušně mu podřízen bude“.³²

---

32 J. Malý: *Obrazy dávného Polska*, ČČM 29, 1855, s. 160.